

L'OFICI DE VIDRIER

MERCÈ CALPE i VÍCTOR LIGOS

Resum

Aquesta comunicació es centra principalment, en el món vidrier del segle XX. Les indústries i les associacions que es varen constituir per a la protecció d'aquest món industrial tantes vegades floreixent i decaient alternativament al llarg d'aquests últims segles.

Paraules clau

Vidre, cooperativa, associacions vidrieres, vidriers.

Vidriers bufadors del Forn del Vidre fent ampolles per bombetes. Anys 50. ACM.
Fons Santi Carreras. Ajuntament de Mataró

Hi ha nombrosos autors catalans i entre ells força de la comarca del Maresme, que han fet recerques i estudis del món del vidre i de la vida dels vidriers al llarg de segles, proporcionant-nos interessants dades en els seus treballs. Podríem anomenar a J. F. Clariana, R. Juncosa, J. Gimenez com exemples.

Parlen de les excel·lències del vidre català i sobre tot del mataroní en nombrosos escrits ressaltant la importància d'aquests vidres que omplien la casa Reial i eren coneguts a tot Espanya i altres països europeus.

També s'han presentat estudis de vidriers i forns establerts al Maresme, principalment al llarg dels segles XVI i XVII, molt abundants en la nostre comarca especialment privilegiada pels boscos d'on es treia la llenya i per disposar de les matèries primes que formen la massa fundent del vidre. El sòl del Maresme està format en un tant per cent molt alt de roques granítiques que degut al clima humit, es descomponen formant el sauló, sorres que les rieres porten fins a la platja i on abunda la sílice. Les petxines de la mateixa platja poden aportar el carbonat càlcic i segurament en aquells temps es podien recollir prop de les platges les plantes salicòrnies que oferien el tercer component salí per fer la "barreja".

Mataró i el Maresme disposava de bones vies de comunicació, marítimes o camins reials que permetien transportar les peces fetes a Barcelona i d'allà a totes les ciutats o països on es comercialitzaven. Més endavant s'hi afegiria també el transport en ferrocarril.

Aquesta comunicació es basarà doncs, principalment, en la recerca dels vidriers i les indústries des de finals del s. XIX fins a principis del s. XX.

El 1714 hi ha una forta davallada i no es recuperarà fins quasi fins el segle XIX.

Al llarg del segle XVIII el vidre es perd en gran part com artesanal i es converteix, durant el segle XIX, en vidrieria industrial.

Un cop desapareguts els Gremis a mitjans del s. XIX, desapareix també l'impediment pel desenvolupament industrial que representaven aquests organismes, permet alliberar-se també el sector del vidre de tal manera que s'aniran creant indústries amb la nova organització capitalista: l'empresa o fàbrica. A inicis del segle XX eren força les indústries que fabricaven vidre. Els vidriers eren principalment bufadors, treballaven com obrers al servei d'un empresari.

Les empreses vidrieres tenen la necessitat d'associar-se al menys per tractar de les dificultats del mercat comunes a tots. Així apareixen al s.XX una sèrie d'associacions vidrieres que aniran omplint el buit deixat per els antics Gremis.

Per altre cantó la pèssima situació econòmica i laboral durà a la classe treballadora a situacions de protesta i de revolta social. Aquestes revoltes tindran com a resposta empresarial l'acomiadament dels treballadors conflictius o al tancament de les fàbriques.

Aquestes eren absorbides per altres indústries per reduir les seves despeses.

Els obrers tendiren a formar cooperatives on ells mateixos duïen el desenvolupament de la indústria.

Segle XX . Associacions d'industrials del vidre i dels obrers (cooperatives)

La situació econòmica d'Espanya al inici del s.XX era desesperada. S'acabaven de perdre les últimes colònies, hi havia alçaments republicans, acabaven de passar les guerres carlistes, les vagues sovintejaven... Amb tots aquests desajustos polítics l'erari de l'Estat necessitava aconseguir diners. El Ministre de Finances D. Guillermo de Osma, augmenta els impostos i en crea un de nou sobre els alcohols fet que ensorra, encara més del que estava, a la indústria del vidre per la gran recessió de compra de botelles de vidre.

La Unión Vidriera de España.

S'intenta buscar una solució i l'any 1904 Arturo Farrés Xarlant administrador de la fàbrica "Cristall de Badalona" creada el 1869 com Badia Grau i Cia. i transformada el 1874 en "A. Farrés i Cia." subministradora de la Casa Reial (com diu en C. Cuchillo, en aquesta empresa es seguia el principi de que el vidre era més art que indústria), lidera la iniciativa de posar en contacte a tots els fabricants importants del vidre en aquells anys. Industrials de Catalunya com Giralta amb fàbrica a Cornellà, Jover i Mensa a Cervelló, Tarrida, Comes i Lligué de Barcelona, la Fàbrica Clavell de Mataró i de la resta d'Espanya com les de Cartagena, de Cadalso de los Vidrios a Madrid i altres. Es reunien al carrer Unió de Barcelona.

Deu vidrieres de les més significatives van acordar dur a terme una fusió econòmica. Les altres empreses, si bé no hi varen entrar, si que es van comprometre a restar en contacte amb elles.

El 15 de gener del 1908 es va atorgar l'escriptura de constitució de la "Unión Vidriera de Espanya S.A." amb domicili social al carrer Barbieri, 1 de Madrid.

Amb aquest fet entre el 80% i 90% de la producció vidriera estava associada.

El mostrarri d'aquesta empresa era el més extens i variat que ha existit.

Aquesta associació era el primer intent per establitzar la industria vidriera.

A Mataró es va associar la fàbrica de Medio Cristal Clavell Hermanos que el 31 de maig de 1908 es dona de baixa industrial a Mataró i passa a incorporar-se a la Unión Vidriera de España.

Als voltants del 1913 algunes de les fàbriques d'aquest trust varen tancar i d'altres van ser absorbides per evitar innecessàries despeses d'administració.

La Clavell de Mataró, va ser absorbida per la de Badalona.

Aquesta Unió o trust del vidre es va mantenir fins a la guerra civil que es van separar les diferents empreses. La de Badalona va continuar amb el nom inicial de Unión Vidriera S.A.

Asociación de Vidrierías de Espanya (del 1914 al 1928)

Degut als contactes entre les empreses vidrieres es van intensificar els contactes entre els fabricants i el 1914 va aparèixer la "Asociación de Vidrierías de España" amb domicili al carrer Casp, 12 1r de Barcelona. Més endavant va passar a Madrid amb delegació a Barcelona.

A partir d'ella es van aconseguir importants acords respecte a preus, condicions de venda, exportacions, resposta a les vagues...etc. Va resistir durant 14 anys de grans moviments polítics amb moments molt bons, com en la Dictadura del General Primo de Rivera, i d'altres totalment catastròfiques. Va existir fins el 1928.

COMPAÑIA ESPAÑOLA PARA LA FABRICACIÓN MECÁNICA DEL VIDRIO, S.A. CELO (Moviment col·lectiu del 1920)

Passada la 1ª guerra mundial la indústria del vidre era florent a pesar de que els conflictes socials eren molt abundants, les vagues, els assassinats i les baralles sindicals omplien les notícies dels diaris constantment.

Alguns dels industrials del vidre volen modernitzar el sistema de treball mecanitzant tal com s'està implantant en diferents països d'Europa.

Després d'observar i estudiar els diferents sistemes utilitzats, l'enginyer D. Miguel Alejandro Casas que treballa a l'empresa Lligué, decideix que el millor seria el Nord-americà de Harford Fairmont.

Així, els fabricants de la Asociación de Vidrierías de España decideixen crear una companyia amb totes les que acceptessin treballar amb aquest sistema. Es reunien els Srs. Joan Lligué Pagés, Oriol Rafel, Tarrida, Planell i Rubert per fer un viatge a Estats Units i adquirir la patent per Espanya i Portugal. A New York se'ls va afegir el Sr. Galviz (representant del Conte de Colombí) i el Sr. Puig de Robert Gns. Es posen d'acord per comprar la patent de la Harford Fairmont per 125.000 dòlars per Espanya i 25.000 per Portugal.

El 4 d'agost de 1922 varen triar tres fàbriques per la implantació mecànica en la fabricació de botelles. A Catalunya seria la Unión Vidriera de Cornellà.

Si bé la implantació es va fer molt lentament i en diferents llocs i formes, aquesta iniciativa va ser la llavor de l'avançada fabricació de botelles i vidre pla a màquina.

El 22 d'octubre es va firmar l'escriptura de la fundació de la "Compañía Española para la Fabricación Mecánica del Vidrio, S.A. CELO" per la fabricació mecànica del vidre pla.

Unión de Fabricantes de Vidrio Hueco (de 1928 a 1932)

Creada el 18 de novembre de 1928 pels fabricants de vidre "buit blanc".

La idea d'aquesta associació era sanejar les caixes vidrieres per eliminació de la competència exagerada. Varen ajuntar una important quantitat de diner, (cada empresa proporcional a la seva capacitat de producció), 1.500.000 pessetes per la Societat.

Empreses de Barcelona que varen firmar l'escriptura de creació: "Rafel i Valls", "Cristalerías Lligué S.A.", "Planell i Riba, S. En C.", "Industrias del Vidrio Rubert, S.A.", "Establecimientos i Vidrierías Llofriu, S. A." i de Madrid "Unión Vidriera de España, S.A."

Mantindrien tarifes i condicions de venda fixes i obligatòries per tots els socis. Utilitzarien tots el mateix embolcall de paper i no vendrien a clients que estiguessin al descobert amb un altre.

Els diners de que disposaven servien per comprar, llogar o paraitzar fàbriques competidores en crisi reduint així el mercat de producció.

Regulaven les condicions i els preus de venda excepte en els articles nous, aquests, es registraven en una oficina de "novedades". Varen organitzar un Tribunal que regia la Junta General de la Unión amb resolucions inapel·lables.

El sistema implantat amb aquesta associació va fer millorar momentàniament la venda i producció del vidre però la falta d'evolucionar a temps la va portar a una ràpida extinció, probablement per haver descuidat els aspectes socials en el seu programa.

Com va dir un dels industrials de la Unión, el Sr. Farrés: "Hemos destruido las colmenas, pero quedan las abejas".

Els obrers sense feina, s'organitzaren en grups cooperatius que obrien noves fàbriques. La Unión desapareixia als 3 anys de la seva creació, però es van mantenir en el mercat les tarifes reguladores de preus que havia proposat, i una llavor de futures associacions.

Asociación de Vidrierías de España (del 1932 al 1936).

El 1932 els industrials vidriers varen reorganitzar la "Asociación de Vidrierías de España" domiciliada al C. Diputació, 239 (on hi havia hagut la Delegació de F. de Vidrio Hueco).

Els estatuts es varen aprovar el 27 de juliol de 1935. Els socis eren els mateixos de la Unión del Vidrio Hueco.

En aquesta associació quedaven excloses les cooperatives que s'havien creat al llarg d'aquests anys.

Un cop organitzats, intenten donar solucions més encertades als problemes del moment que no havien tingut les anteriors associacions. Entre ells destaquen els tres industrials, Leopoldo Planell, Joan Romagosa i Andrés Francesc Musset que veuen en el projecte de creació del Ministerio de Economia Nacional, la possibilitat de que la indústria del vidre surti de la situació de defallida constant.

Es posaren en contacte amb un jove advocat de Barcelona, D. Claudio Cuchillo que un cop va arribar a comprendre el món del vidre i com pensaven i actuaven els seus industrials, el 23 d'abril del 1934, els va presentar un projecte en el que feia una exposició introductòria, proposava la creació d'un Comitè Industrial Vidrier Español, com es podia mantenir, matèries que havia de conèixer, posta en marxa i funcionament.

Aquest Comitè, hauria de ser d'àmbit nacional i agrupar qualsevol règim de indústria patronal o cooperativa. Les normes que establis, serien obligatòries per tots i la missió del mateix abraçaria tant la part econòmica com la social.

El Comitè va quedar format per representants de l'Estat, dels subministradors, i importadors, magatzemistes, consumidors i obrers.

El seu President, D. Carlos Tarrida Monje, va parlar amb els obrers de la Unión Vidriera de España S.A. nº 1 de Cartagena i amb el ministre José Rocha. Es va donar a conèixer a tots els fabricants d'Espanya i a les fàbriques cooperatives, tots van acceptar fer un esforç comú per millorar la Indústria.

Gràcies a tot aquest moviment el Ministerio de Industria i Comercio va promulgar una Ordre el 3 de desembre del 1934 en el Diario Oficial nº 337 en que es convocava a tots els relacionats amb el món del vidre a una Conferència Vidriera. Es va celebrar el dia 1 d'abril del 1935.

Van assistir-hi representacions de obrers, de consumidors, de les diferents branques de producció, associacions professionals i organismes oficials.

S'enfrontaren diversos criteris però finalment, gràcies als esforços de la Asociación de Vidrieros de España, el 31 de juliol del 1935 es podia publicar el Proyecto de Reglamento del "Comitè Industrial del Vidrio Hueco" en el que hi formaven part, per primera vegada representants dels obrers.

Es va desenvolupar per un Decret de l'11 de gener de 1936 donant-li la facultat coactiva que tant es desitjava.

El Comitè es va reunir els dies 7, 8 i 9 de maig de 1936 presentant-se projectes elaborats per la Unión vidriera, desafortunadament ja no es van dur a la pràctica per l'inici de la Guerra Civil Espanyola.

El 18 de juliol va morir l'Associació i el Comitè.

A pesar de tot, la Asociación de Vidrierías de España va desenvolupar moltes activitats que van contribuir a donar solucions parcials als problemes de la vidrieria. Es va reglamentar la instal·lació de noves indústries, va regular preus i tandes de producció, va començar l'estadística vidriera elaborant plans sobre la regulació del cens obrer vidrier, instal·lació de fàbriques mecanitzades i com a cosa principal, va aconseguir que les cooperatives i les fàbriques de règim capitalista es fusionessin.

Durant la guerra (1936 – 1939)

Els vidriers pertanyen, majoritàriament, al sindicat de la CNT.

Als començaments de la Guerra Civil, dins les fàbriques es constitueixen comitès que prenen la direcció de les empreses. Entre ells es posen en contacte a través de la "Asociación de Vidrierías de España", aquest organisme desapareix al cap de poc temps i es substituït per un de nou, "Comité de Control de la Indústria Vidriera", domiciliat a Barcelona, primer a la Diagonal i posteriorment a la Rambla de Catalunya. Va ser vigent fins l'acabament de la guerra.

Al llarg d'aquests anys caldria ressaltar les lluites entre comitès de les empreses patronals i els de les cooperatives.

Els de les patronals pretenien la socialització de les empreses amb la creació de grans centres industrials on treballarien tots els obrers. Promovien la formació de "trusts".

Les cooperatives s'oposaven durament perquè això comportaria la pèrdua dels seus ideals ja que acabarien els obrers treballant a les ordres d'uns tercers.

Va imposar-se la no socialització sobre tot per la por de que perdés la guerra el govern republicà.

Un dels fets que va liderar el "Comité de Control de la Indústria Vidriera", va ser el control d'envasos de vidre usats que només podien comprar els fabricants de vidre perquè servissin com material de fosa. Aquesta normativa estava relacionada amb les normes de higiene d'aquests envasos.

Moltes vidrieries van haver de tancar per falta de matèries primes i energia. El sou dels vidriers era, en gran part, abonat per la Generalitat.

El Forn del Vidre de Mataró es va mantenir actiu tot aquest període fabricant material de farmàcia pels hospitals, ampolletes per injectables o medicaments i principalment tub de vidre per termòmetres. Aquest últim, el va continuar fabricant molts més anys després d'acabada la Guerra Civil i era la única empresa que subministrava el 100% d'aquest producte al mercat espanyol.

Cristalleries de Mataró va ser una de les empreses espanyoles pionera en la utilització d'energia elèctrica en els seus forns per evitar la importació de carbó d'altres països.

Del 1939 al 1948

Després de l'entrada a Barcelona dels Nacionals, apaivagant-se els desordres que havia originat la guerra en les qüestions de les Indústries, el Sr. Leopoldo Planell fa una convocatòria per celebrar la reunió de totes les fàbriques de vidre. A falta de domicili, es va realitzar la trobada en el de l'Associació del Ram de l'Aigua, Avda. J. A. Primo de Rivera, 647 entresol.

Allà varen acordar demanar la legalització de la Asociación de Vidrierías de España. El 19 de desembre del 1939 es va legalitzar passant a dir-se "Servicio Sindical del Vidrio Blanco" de la CNS de Barcelona amb una Junta en la que hi formaven part alguns industrials de la Patronal i Serafin Higuera per les Cooperatives.

Poc després es va aconseguir entrar a formar part d'un organisme nacional, la Comisión Reguladora de los Productos Pétreos. El 14 de gener del 1940, va crear-se en aquesta Comissió una Subcomissió del Vidre de la que va entrar a formar part com a vocal D. Claudio Cuchillo. Aquest va obrir una oficina a Barcelona a la Via Laietana, 79 pis 1^a on es trobaven periòdicament els diferents industrials del vidre de Catalunya a qui ell representava.

Per la Llei del 23 de juliol de 1941, els vidriers van entrar a formar part del Sindicato del Vidrio y la Ceramica i passar després a coexistir en el Sindicato Vertical de la Construcción.

Dintre dels anys 40 es torna a recuperar la festa Gremial de Sant Miquel. Així el 1944 va predicar a l'Ofici de la Catedral de Barcelona, el dia del Patró, el Pare Armengol fill de vidrier del poble vidrier de Cervelló.

Passada la guerra civil espanyola, moltes cooperatives desapareixen, les que van subsistir, sobretot a Catalunya, el règim les va englobar en el Obra Sindical de Cooperación del Sindicato Vertical.

Es van convertir, quasi exclusivament, en un fet comercial. Un cooperador de la primera època les anomenava cooperatives de segona.

De l'Asamblea Nacional de Cooperatives feta a Madrid l'any 1961 trobem escrit al Boletín de la Union Territorial l'opinió del President de Cristalleries:

"...fueron pocos los que vi expresarse al referirse a la cooperación como una formula social y bastantes que demostraban que les interesaba como una formula completamente económica..."

A Mataró podem presumir de l'existència d'una Cooperativa, Cristalleries de Mataró, que a pesar de la situació política, difícil pels seus treballadors, varen aconseguir mantenir els ideals del cooperativisme social al llarg de quasi tot el s. XX.

Juntament amb els vidriers de bufar que feien peces industrials, hauríem de parlar d'alguns d'ells com Josep Estrems, Ramon Juncosa, Francisco Estrems a Cristalleries de Mataró, que de forma espontània creaven diferents models de peces artesanes, tradició que es va continuar fins ben passat la meitat del s. XX. Paulatinament va anar desapareixent al deixar d'haver-hi vidriers bufadors.

Gerres fetes per artesans de Cristalleries de Mataró a mitjans del s. XX.
Peces del llegat cedit al Museu de Mataró.

Hauríem de parlar també dels vidriers de llum. Aquests seguien tenint petites empreses familiars a casa seva dedicades a la fabricació de boles i peces per bijuteria. A Mataró treballaven amb barretes de vidre de color que en ocasions compraven a Cristalleries. Aquesta mateixa empresa va entrar en el camp de la bijuteria durant uns pocs anys.

Si bé eren moltes les empreses familiars que feien boles per bijuteria a Mataró, té importància parlar d'una d'elles que es dedicava a fer peces d'artesanía per muntatges de la casa Bonsai de decoració i per Abalorios i Blancristal de llums i decoració, les dues a Barcelona. Aquesta empresa familiar s'ubicava al carrer 1ª Bandera de Falange de Catalunya (avui Prat de la Riba) nº 41 baix. Els artesans eren la parella Joan Montero Massaguer i Josefa Pascual Jordà. Va començar a mitjans de segle i varen treballar fins l'any 2005 aproximadament fent diversos tipus de peces de vidre com fulles, fruits, poms de portes...etc. amb tècniques molt variades per crear colors i formes.

A la meitat del S. XX és important el canvi que varen fer les indústries vidrieres. Es comencen a introduir les màquines en el treball del vidre. Les bombetes, les pantalles, les ampolles i el tub, es fan de forma mecanitzada en quantitats molt més grans fent créixer el potencial econòmic de les empreses.

Els vidriers bufadors van desapareixent paulatinament juntament amb els que, voluntàriament, feien algun treball artesà amb vidre bufat sense pretensions de comercialitzar-lo.

Segona meitat del segle XX i principis del XXI.

Formaven part de la *Unión Territorial de Cooperativas Industriales* de Catalunya i Balears, sota la presidència, durant molts anys, del Sr Pedro Barriouso.

Existia també un altre associació anomenada *Gremio de Fabricantes de Vidrio*, amb una Junta formada per representants de les diferents indústries vidrieres, cooperatives o no, que es renovava periòdicament.

El 1955 es va constituir el *Grupo Técnico Nacional de las Cooperativas del Vidrio*. L'any 1975 el Forn del Vidre de Mataró tenia assignada la Presidència del Grupo Técnico de Vidrio de Barcelona.

Els anys 80, existeix l'Associació de vidriers i Cooperatives vidrieres. Aquestes promouen diversos estudis i trobades per tractar les dificultats comunes en que es troben en aquells moments com l'energètica i la comercial.

El 19 del 12 de 1982 es constitueix a Mataró la Federació de Cooperatives de Treball Associat de Catalunya, amb la presència dels President de la Generalitat Sr. Jordi Pujol i del Sr. Jaume Estrems President de la Cooperativa de Cristalleries.

El 4 i 5 d'octubre del 1984 es celebren les "**1eres Jornades de l'Associació de Vidrieres Catalanes**" sota el patrocini de la Generalitat de Catalunya, celebrades al Centre de Formació Gispert, de Collbató. La Secretaria de les Jornades es trobava al Rierot, 51 de Mataró, en el antic edifici del Forn del Vidre. Hi participava activament el Sr. Josep Isern i Tiedú Gerent de Cristalleries de Mataró i un dels seus assessors econòmics, Carles Ventin.

Actualment, el setembre del 2008 es va fundar una nova associació amb seu a Mataró Associació Catalana de les Arts del Vidre, ACAV, impulsada per dos artesans vidriers mataronins, en Lluís Roca especialitzat en perles i boles i en David Gibernau que treballa el vidre pla i que era el President de l'Associació.

La voluntat de l'Associació és promoure la vessant artística i artesana del món del vidre, recordant que la ciutat de Mataró sempre ha tingut molta tradició vidriera.

Fàbriques de Vidre d'aquests anys a la Comarca del Maresme i Badalona.

CRISTALERIAS DE MATARÓ, S.C. (Mataró).

Especialitat en bombetes, tubs i barreta termomètrica.

FÁBRICA DE CRISTAL MASNOU (El Masnou).

Cristalleries, servei de taula per hotels, bars, restaurants, articles fantasia per regal, ampolles i tota classe d'envasos industrials, tallat, decorat i gravat.

INDUSTRIAS I COMERCIOS ENGLADA, S.A. (Badalona).

Servei de taula i fantasia.

LA PRIMITIVA, S.L. (El Masnou).

Flascons en tota la seva extensió i estris de laboratori.

UNIÓN VIDRIERA DE ESPAÑA (Badalona).

Tota classe d'articles de vidrieria.

VIDRIERIAS NABARRA, S.A. (Arenys de Mar).

Vidre buit i obra catalana.

VIDRIERIA DE LA MARESME C.O. VIMACO (Mataró).

Envasos per licors

CRISTAL SAN MIGUEL (Badalona).

Servei de taula, articles premsats i fantasia.

KARIM OTTO (Mataró).

Ampolletes per injectables

Segle XXI

Les empreses vidrieres tenen tota la producció mecanitzada. Els forns, ara principalment amb gas com a combustible, segueixen fent-se amb materials refractaris però de molta millor qualitat que els de temps passats. La tecnologia actual permet observar l'interior del forn en funcionament i controlar amb precisió les seves constants, l'entrada de la matèria prima i la flama de combustió.

Els motllos i els dissenys es realitzen en programes d'ordinador sense necessitat d'un mestre vidrier que prepari les peces inicials per fer els motlles ni mecànics que fabriquin aquests.

Què ha passat doncs amb l'antic ofici de vidrier? Amb aquells artesans que els segles XVI i XVII creaven peces úniques i valuoses bones pels reis i la casa reial?

Si parlem de Catalunya en queden ben pocs. A Mataró hi ha un mestre vidrier de l'escola dels artesans de Cristalleries. A Barcelona queda una petita empresa familiar on

es fa vidre bufat, Vidres Collado, amb tradició des de l'any 1920. El seu actual propietari segueix treballant el vidre artesanalment. A Vimbodí, s'ha creat un Museu del Vidre on un mestre vidrier fa demostracions de fabricació de peces pels visitants.

Al Maresme

A Masnou hi ha una fàbrica de vidre amb forns **Ramón Clemente Glas** on fan flascons de vidre per perfumeria. Fou creada l'any 1931 com cooperativa, Cooperativa Obrera la Primitiva que al cap de poc esdevingué Societat Limitada i el 1933 era una empresa Patronal de Vicenç Pedret.

A Mataró el 2008 va tancar Cristalleries de Mataró i el 2004 ho havia fet la Vimaco.

Empreses vidrieres que treballen el vidre però no el fabriquen:

A Mataró

Artesans de vidre de flama s'ha mantingut una empresa creada per un ex- treballador de Cristalleries, **Ll. Roca** que actualment fa peces a la flama per exportació, i treballa per empreses rellevants en el mercat de la bijuteria.

Vidres Mascarell, descendents també de vidrier del Forn del Vidre. Si bé fan treball industrial, creen alguns productes amb estil artesà. Tenen la patent de teules de vidre per produir corrent elèctrica.

Vidres Gibernau, creada per un ex-treballador de Cristalleries de Mataró, utilitzen tècniques diferents per crear peces de vidre artesanes com Fusing i Termoformat, Casting. Han fet amb fusing el retaule de l'església de Bàscara, entre altres coses.

També col·labora com assessor amb l'empresa Cricursa de Granollers ideant noves formes de vidre per la construcció.

A Malgrat, **Cristal Platino** hi ha un equip de quatre artesans que treballen amb bufador.

A Arenys de Munt, **Artigues**, artesans talladors de vidre, tenen la tallaria des de 1940 i la va fundar un ex-treballador de la fàbrica de vidre bufat que existia a Arenys de Mar.

Al Masnou **Joaquim Moliner**, que treballa tallant vidre per industrials de Mataró o altres poblacions del Maresme.

A Canet trobem un artesà de vidre emplatat **Miquel Lorencio Ciller i Eduardo Garceti** que fa treballs principalment en vidre Pyrex.

A Argentona, **Pilar Aldana Mendez** fa escultures de vidre.

També d'altres en diferents poblacions, que més modestament venent els seus productes en mercats artesanals o petites tendes de vidre.

Aquests són els hereus dels artesans vidriers de les nostres comarques.

En altres indrets de la geografia espanyola es poden trobar encara fàbriques de vidre que treballen artesanalment productes de vidre per decoració, Mallorca n'és un exemple trobem Gordiola a Algaida, Menestralia Campanet a Alcúdia, Lafiore Artistic Glas a Esporlas, Vidrieries Mayra Carrà a Palma.

La Real Fábrica de Cristales de la Granja de Sant Ildefonso (Segòvia), creada el 1727 pels obrers catalans Ventura Sit i Carles Sac van exportar a aquelles regions el bon fer de la vidrieria catalana. Làmpades, miralls, objectes decoratius de la Granja omplen els palaus reials espanyols. La fàbrica pertany des de 1911 a la firma francesa Saint Góbaïn especialitzada en vidre pla, però s'ha mantingut una escola de vidre artesà.

Conclusions

Totes les nacions i en diferents èpoques tractaven als seus artesans vidriers amb prebendes que els obligaven les conveniències polítiques i econòmiques.

L'any 337, Constantí va promulgar una Llei en la que s'emancipava als vidriers.

A l'entrada dels bàrbars, els vidriers van viure aïllats en els boscos conservant la seva qualitat d'homes lliures malgrat les invasions, revolucions i règims feudals.

A França els Caps d'Estat creaven honors i privilegis per individus o corporacions. Els eximien del pagament d'impostos a una part de vidriers establerts en el seu territori.

En el s XIII, els vidriers de la *Champagne* eren considerats gentilhomes.

Carles V, concedeix beneficis al vidrier *Filippon Bertrand* amo de la vidrieria de *Mulchamp* i declara que els vidriers pel ofici que fan "*son y deben ser considerados como nobles*".

En les ordenances del 1629, article 452 es reafirma el dret absolut de ciutadania als nobles mestres vidriers: "*Pueden llevar espada y sombrero con plumas y uniforme brillante así és como vigilaran el fuego de sus hornos.*"

Segurament que tot aquests privilegis els hi eren concedits per ser gentilhomes i per la importància en aquell moment de la indústria vidriera.

El cas de Venècia: La indústria del vidre, a la vila de Venècia va lligada a l'esperit comerciant i viatger dels seus habitants que, com Marco Polo recorrien l'Orient i entraven en contacte amb els vidriers d'aquests països propiciant el negoci de les vidrieres que Venècia tenia en preferència. Al participar en la conquesta de Constantinoble (1204) varen tenir l'ocasió de visitar fàbriques de vidre més antigues que les Europees i varen aprendre d'ells tècniques i formes de fer, també varen enviar vidriers orientals a treballar als forns de Venècia.

Al llarg dels segles XIV i XV va tenir aquest país, sens dubte, l'hegemonia del vidre.

Els obrers vidriers s'escampaven per altres països Europeus creant-hi fàbriques. Els seus coneixements eren apresos pels indígenes d'aquests països que posaven en marxa noves indústries que eren una competència per la República.

Així doncs Venècia va voler retenir els seus obrers especialitzats i va començar a dictar lleis per evitar la sortida dels artesans. Aquests s'hi jugaven la vida si els requerien a tornar i no ho feien, com va passar, a l'època del emperador Leopoldo (1658-1705) amb dos vidriers que se'n va emportar a Alemanya i van ser assassinats com dictaven les lleis del Consell de la República. Degut potser a la falta d'intercanvis amb altres artesans, Venècia va anar quedant relegada per la forta competència de Bohèmia, Alemanya i França.

De totes formes, després de nombrosos canvis, períodes de guerra i revolucions al llarg dels segles, Venècia continua triomfant amb els seus vidres i la tradició dels seus artesans. Segueix exportant vidres arreu del món.

És curiós com les tècniques i les fórmules per fer vidre artesà han perdurat al llarg dels segles amb poquíssimes variacions. Avui en dia és pot utilitzar materials com l'acer per construir els forns que antigament es feien de terres refractàries però l'estructura dels mateixos segueix essent pràcticament igual. Per la fabricació de cristall es continua barrejant el plom amb la massa de vidre fos, com ho feien els seus inventors anglesos el s. XVII. Les fórmules magistrals pels diferents tipus de vidre i els diferents colors, tan ben guardades pels primers artesans, ara són conegudes per tots aquells vidriers que necessiten utilitzar-les.

Gerres fetes per artesans de Cristalleries de Mataró. Mitjans s. XX.
Peces del llegat cedit al Museu de Mataró.

Evidentment el vidre ha pogut evolucionar amb els coneixements de la seva química i amb els nous utilatges emprats. Avui dia es fan vidres de transparència, duresa i mal-leabilitat extraordinària. Vidres amb molta precisió òptica per aparells de medicina. El vidre continua sent una font inesgotable de possibilitats pel nostre món actual i canviant.

Els vidriers bufadors, han estat substituïts per màquines automàtiques d'alta producció aparegudes al mercat a meitat del s. XIX a Europa i una mica més endavant a Amèrica del Nord. Però els vidriers artesans segueixen creant amb les seves mans peces úniques dignes d'admiració, són ells mateixos els encarregats de dissenyar útils que posteriorment es fabricaran industrialment per la seva venda a tots els mercats.

També els vidriers de llum continuen amb la seva labor artesana en petits tallers de producció limitada o més a l'engròs fent peces de disseny per les millors i més modernes col·leccions de joieria del món.

Bibliografia

CARRERES BARREDA, JORDI (2018). *El vidre català*. Brau edicions. Figueres.

Diferents autors (1980). VIDRE. *Gran Enciclopèdia Catalana*. Volum 15. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

GIMÉNEZ BLASCO, JOAN (2001). *Mataró en la Catalunya del segle XVII*. Premi Iluro 2000. Caixa d'Estalvis Laietana.

IBARZ, JORDI; ITURRALDE, MARTÍN (2017). GENT DE VIDRE. *El cooperativisme vidrier a Catalunya (1893-2010)*. Guanyador beca Joan Peiró 2014 de l'UCM de Mataró. Icaria-Antrazyt.

LLISTA D'EXPEDIENTS Arxiu Municipal Ajuntament de Mataró. Registre baixes Matricula Industrial 1928-1942.

PHILLIPS, C. J (1948). *El vidrio. Artífice de milagros*. Editorial Reverté, S.A. Barcelona.

PLANELL, LEOPOLDO (1948). *Vidrio*. tomo I, tomo II. Tipografia Emporium, S.A. Barcelona.